

ANALIZA MLADOLETNISKEGA PRESTOPNIŠTVA V OBCINI PIRAN V OBDOBJU 1980 - 1986

Center za socialno delo v Piranu je lani posvetil veliko pozornosti analizi mladoletniškega prestopništva in razpravi o potrebnih ukrepih, čemur je bila namenjena posebna okrogla miza, ki so se je udeležili strokovnjaki iz obalnih občin in iz nekaterih republiških ustanov. V nadaljevanju poročamo o ugotovitvah analize in o dogajanjih, ki so jo spremljala.

Iz poročila o analizi, ki je bilo pripravljeno kot gradivo za skupščino občine in okroglo mizo, povzemamo, da so bili cilji raziskave: opredeliti obseg, vrsto in problematičnost tega pojava v občini Piran, opredeliti socialnodemografske značilnosti obravnavane populacije, proučiti socialne, materialne in družinske razmere, v katerih žive mladostniki, ter oceniti vpliv nekaterih dejavnikov na nastanek prestopništva. Poglavitni namen pa je bil vsekakor poiskati možnosti za odpravljanje, preprečevanje in korekcijo za to občino značilnih prestopniških pojavov med mladostniki. Izsledki analize naj bi bili hkrati tudi akcijski načrt in predlog ukrepov za boljše preventivno delovanje.

Populacijo analize so sestavljali odkriti storilci kaznivih dejanj v starosti od 14 do 21 let, ki imajo oziroma so imeli stalno ali začasno bivališče v občini Piran in so bili zaradi svojega ravnanja obravnavani pri CSD, javnem tožilcu, sodišču ali postaji milice. Tako opredeljena populacija je štela 838 mladostnikov, o katerih smo dobili podatke v dokumentaciji CSD Piran, od teh pa je bil izbran vzorec 252 mladoletnikov. Vsem mladoletnikom, zajetim v vzorec, smo poslali anonimni vprašalnik z 49 vprašanji, večinoma zaprtega tipa. Od razposlanih vprašalnikov je bilo vrnjenih 69. Ugotovili smo, da vrnjeni vprašalniki predstavljajo tipičen vzorec populacije piranskih mladoletnih prestopnikov.

Največ kaznivih dejanj je bilo storjenih zoper družbeno in

zasebno premoženje, in sicer 42,2 %. Največkrat gre za tatvine (11,1 %) in poškodovanje tuje lastnine (11,1 %), sledi roparska tatvina (4,4 %), kraja motornega vozila in vlom (3,3 %), na zadnjem mestu v tej kategoriji kaznivih dejanj je rop (2 %). Na drugem mestu so prometni delikti s 5,5 %. Na tretjem mestu so s 3,3 % kazniva dejanja zoper življenje in telo. Na četrtem mestu so kazniva dejanja zoper svobodo in pravice državljanov in kazniva dejanja zoper javni red in mir z 2,2 %. Na zadnjem mestu so kazniva dejanja zoper osebno dostojanstvo in moralo, kazniva dejanja zoper čast in dobro ime in kazniva dejanja zoper splošno varnost v enakih delih po 1,1 %. Mladoletnikom so bili izrečeni naslednji vzgojni ukrepi:

	Vzgojni ukrep	
	Stev.	Odst.
Otroci do 14. leta	18	22,5
Postopek ustavljen	8	10,0
Postopek v teku	1	1,3
Ukor	7	8,8
Strožje nadzorstvo staršev	11	13,8
Strožje nadzorstvo skrbstvenega organa	4	5,0
Oddaja v vzgojni zavod	7	8,8
Oddaja v prevzgojni dom	2	2,5
Oddaja v vzgojnopoljševalni dom	2	2,5
Mladoletniški zapor	1	1,3
Brez odgovora	19	23,7

Socialnodemografske značilnosti obravnavane populacije pa prikazujejo naslednje razpredelnice.

Starost mladoletnih prestopnikov glede na spol:

Starost	Spol				Skupaj	
	M		Z			
	št.	%	št.	%	št.	%
do 14 let	12	21,8	6	42,8	18	26,8
14 do 16 let	13	23,6	2	14,3	15	21,7
16 do 18 let	13	23,6	4	28,6	17	24,6
18 do 21 let	17	30,9	2	14,3	19	27,5
Skupaj	55	100,0	14	100,0	69	100,0

Med mladoletnimi prestopniki prevladujejo mladoletniki slovenske narodnosti (48 ali 69,6 %), slede mladoletniki hrvatske narodnosti (10 ali 14,5 %), srbske (2 ali 2,9 %), muslimanske (5 ali 7,2 %), albanske (1 ali 1,4 %) ter drugih narodnostnih opredelitev (3 ali 4,3 %).

Mladoletnikov, ki (še) niso dokončali osnovne šole je 27 (39,1 %), s končano osnovno šolo 16 (23,2 %), s poklicno šolo 6 (8,7 %), s srednjo šolo 16 (23,2 %), s posebno osnovno šolo 2 (2,8 %), ostali pa so nerazporejeni (2 ali 2,9 %).

Socialno poreklo mladostnikov (glede na poklic njihovih staršev) je:

kmečko	9	13,0
delavsko	33	47,8
delavsko-kmečko	3	4,3
uslužbenško	12	17,4
izobražensko	3	4,3
brez odgovora	9	13,0

V 33,3 odstotkih sta zaposlena oba starša, pri 26,1 odstotka je zaposlena le mati, v 17,4 odstotka je zaposlen le oče, v 7,2 odstotka je oče upokojen, ostale možnosti (da starša nista zaposlena, da delata le priložnostno ipd.) so redkejšje.

Zgodnje otroštvo je po mnenju številnih strokovnjakov odločilno za otrokov razvoj. Tedaj se intenzivno razvijajo otrokove sposobnosti, razvija se čustveno, poteka pa tudi proces primarne socializacije. Zato je pomembno, da so v tej fazi starši skupaj s svojimi otroki. "Presajanje" otrok iz enega socialnega in emocionalnega okolja v drugo ima lahko usodne posledice, saj otrok ne razvije popolno občutka pripadnosti, čustvene topline, varnosti in je pogosto od staršev odtujen. Tudi doba dozorevanja je večkrat že sama po sebi povod, da posameznik zaide na kriva pota. Puberteta je kritično obdobje, v katerem mladostnik večkrat najde pravo pot le s težavo, s spodrseljaji. Če je bila otrokova mladost kakorkoli neprijetna, se bo to v obdobju pubertete še huje pokazalo in dobilo naravno motnje, pri tem pa tudi prestopništvo ni redko.

Kje je mladostnik živel v otroštvu in kje živi sedaj, kaže naslednja razpredelnica:

	V otroštvu		Sedaj	
	št.	%	št.	%
Pri starših	51	73,9	59	85,5
Pri sorodnikih,				
starih starših	3	4,3	1	1,4
V rejniški družini	8	11,6	2	2,9
V vzgojnem zavodu	6	8,7	-	-
Sam	-	-	3	4,3
Drugo	1	1,5	3	4,3
B. o.	-	-	1	1,5
Skupaj	69	100,0	69	100,0

Pri nastanku deviantnega vedenja ima pomembno vlogo tudi prosti čas. Mladoletni prestopniki v mnogih primerih prostega časa ne izrabljajo dovolj koristno in namensko. Na vprašanje, koliko prostega časa imajo, jih je okroglo 32 odstotkov odgovorilo, da ga imajo veliko. Dobra polovica (54 %) jih je izjavila, da imajo prostega časa srednje veliko in le dobrih 14 odstotkov meni, da imajo malo prostega časa. Med dejavnostmi v prostem času pa največkrat navajajo, da pomagajo doma (52 %), da poslušajo glasbo (46 %), se ukvarjajo s športom (45 %), gredo v kino (32 %), berejo (25 %), se vozijo z motornimi vozili (25 %), gredo na ples (20 %), na potepanje (19 %). Da so člani ZSMS jih trdi 32 odstotkov, da so člani športnih društev pa 26 odstotkov. V kulturno-prosvetnih društvih so slabi 3 odstotki, člana ZK sta 2 (2,9 %), ostali pa so odgovorili, da so v drugih društvih, ali pa na vprašanje niso odgovorili.

Velik pomen pri preprečevanju prestopniških pojavov ima tudi šola. Dandanes preživi otrok, čigar starša sta zaposlena, tri četrtine časa v šoli. V tem času si poleg učenja želi tudi varnosti, priljubljenosti, sprejetosti in razumevanja. Dostikrat se zgodi, da pedagogi na tem področju odpovedo. Posebno negativno se to odraža pri učencih s slabšimi ocenami in ti začno takoj iskati priznanje in sprejetje med sebi enakimi. S tem pa se začne začaran krog: neuspeh v šoli, izkazovanje z agresivnostjo, iskanje priznanja med sebi enakimi, izkazovanje s kaznivimi dejanji, odklanjanje urejenih sovrstnikov in kot posledica povečana agresivnost staršev do takega otroka, ki jim povzroča sramoto.

S psihološkega vidika je jedro odnosa med učiteljem in

učencem v tem, da učitelj vidi v učencu celega človeka. Učitelj pozna učencevo emocionalno reagiranje, njegove motive, slabosti, moč, izrazite poteze njegovega temperamenta in značaja, njegove interese, njegove ideale. Zato je zelo pomembno, da učitelj učenca popolnoma razume, včasih tudi njegovo čudaško obnašanje. Poznati mora tudi vplive okolja in vedeti, kakšnim vplivom je otrok izpostavljen zunaj šole, poznati mora tudi njegovo izrabo prostega časa. Tako ga ne bo takoj obsodil, ga ocenil za neprilagodljivega, problematičnega otroka, kateremu ni pomoči oziroma je vsako ukvarjanje z njim izguba časa. Rezultati kažejo, da učni uspeh iz razreda v razred pada. Ugotovimo lahko, da ima na prvi stopnji osnovne šole največ mladoletnih prestopnikov dober uspeh. Pri prehodu iz 4. v 5. razred pa se učni uspeh poslabša, saj prevladujejo v obravnavani populaciji mladostniki z zadostnim učnim uspehom. To si lahko razlagamo s prehodom iz razrednega na predmetni pouk, začetkom pubertete in njenimi spremljajočimi pojavi. Tudi v srednji šoli je učni uspeh mladoletnih prestopnikov le povprečen. Prevladujeta zadosten in dober uspeh, manj jih je s prav dobrim uspehom, odličnjaki so med prestopniki redki.

Na osnovi te analize lahko povzamemo naslednje:

- Problematika mladoletnega prestopništva ostaja v okviru pričakovanj

- Starostna meja delinkvence se je znižala, saj je občutno narasel delež najmlajših (do 14 let)

- Med kaznivimi dejanji, ki so jih storili mladoletni prestopniki, prevladujejo kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje (največkrat gre za tatvine in za poškodovanje tuje lastnine) - 42,2 %.

- Večino kaznivih dejanj so mladoletniki storili v sotorilstvu (v paru ali skupini) - 30,4 %. To velja še posebno za otroke in mlajše mladoletnike, medtem ko je za starejše mladoletnike in mlajše polnoletnike značilno, da izvajajo kazniva dejanja raje sami.

- V vseh starostnih kategorijah so tudi povratniki. Med njimi prevladujejo prestopniki iz starostnega razreda od 18 do 21 let (31,6 %).

- Najpogostejši vzgojni ukrep je bilo strožje nadzorstvo staršev (13,7 %).

- Center za socialno delo začne obravnavati mladoletnika v večini primerov na osnovi ovadbe organov za notranje zadeve in zelo redko na lastno željo mladoletnika.

- Izobrazba ni več odločilna za nastanek mladoletniškega prestopništva. Izobrazbena raven se viša, za vse kategorije mladoletnih prestopnikov pa je značilna tudi dokaj visoka raven aspiracij. Le slaba četrtina se ne želi še naprej izobraževati.

- Spol je pomemben dejavnik, od katerega je odvisen obseg delinkvence. Med prestopniki, ki so odgovorili na vprašalnik, je 79,9 % fantov in 20,1 % deklet. Fantov je največ v najstarejšem starostnem razredu (24,6 %), najmanj v najmlajšem (21,8 %). Pri dekletih pa je obratno: najmočnejše je zastopan najmlajši starostni razred (42,8 %), najmanj pa najstarejši (14,3 %).

- Med mladoletnimi prestopniki prevladujejo Slovenci (69,6 %), od drugih narodnosti pa so najmočnejše zastopani Hrvatje (14,5 %).

- Poklicna struktura staršev ni tako slaba, čeprav sta še vedno skoraj dve tretjini staršev delavcev ali kmetov.

- V večini primerov je zaposlen samo eden od staršev.

- Prevladujejo prestopniki iz popolnih družin (52,2 %)

- Domneva, da družinski odnosi bistveno vplivajo na mladoletno prestopništvo, se ni potrdila. Polovica mladostnikov je odgovorila, da je vzdušje v družini prijetno, toplo, razumevajoče, le 15,9 mladostnikov ocenjuje, da prevladujejo v družini neprijetni, hladni odnosi.

- Glavni vzrok za slabe odnose v družini je po mnenju mladoletnikov alkoholizem.

- Več kot polovica mladostnikov izhaja iz dobro situiranih družin. Mladoletno prestopništvo se vse bolj pomika v srednje in višje sloje.

- Učni uspeh iz razreda v razred pada. To velja tako za osnovno šolo kot tudi za poklicne oziroma srednje šole.

- Za težave in neuspeh v šoli so po mnenju večine delinkventov krivi profesorji in prijatelji.

- Vzgojne metode staršev so bile po mnenju večine mladoletnikov neprimerne, neenotne (pretirana popustljivost ali pretirana strogost), za vzgojo v celoti pa menijo, da je bila ustrezna, primerna. Z vzgojo otrok se po pričakovanjih večinoma ukvarja samo mati (47,8 %).

- 73,9 % mladoletnikov je v otroštvu živel pri starših. Dobra tretjina ni spreminjala okolja, tisti, ki pa so ga, so se v večini primerov hitro vživeli v novo okolje.

- Lepo oziroma še kar lepo otroštvo, ki se ga radi spominjajo, je imelo 78,2 % mladoletnikov, 21,7 % mladoletnikov pa se nerado spominja svojega otroštva.

Prikazani statistični podatki kažejo, da je mladoletno prestopništvo v piranski občini v porastu. Zadnja leta je res bilo nekaj manj deliktov pri kazensko odgovornih mladoletnikih, kljub temu pa je število evidentiranih kaznivih dejanj večje. Razlogi so predvsem pomikanje starostne meje v otroštvo in pa izboljšanje organiziranosti nadzora in odkrivanja odklonskosti. Pripomniti pa je treba, da je obravnavane številke nekoliko težje objektivno interpretirati zaradi neenotnih kriterijev evidentiranja.

Kljub ugotovljenemu porastu odklonskosti pa smatramo, da stanje trenutno še ni zaskrbljujoče in da je položaj možno obvladovati. Seveda pa nas to ne sme varati in uspavati, saj je naraščanje dovolj zgovorno in jasno kaže, kam nas lahko neaktivnost privede že v nekaj letih.

Rezultati te analize so bili izhodišče za okroglo mizo o mladoletniškem prestopništvu, ki so se je udeležili strokovnjaki obalnih občin in republiških institucij. Na okrogli mizi je bilo rečeno, da daje naša zakonodaja dovolj možnosti za uspešno povezovanje vseh institucij, ki se ukvarjajo z otroki in mladostniki. Vzgojnoizobraževalni sistem je pretirano storilnostno usmerjen. Zaradi spodbujanja tekmovalnosti so ogroženi otroci potisnjeni na rob. Vzgojnega dela v tem sistemu ne spodbujamo dovolj, zaradi storilnostnega poudarka pa je tudi onemogočeno.

Institucije morajo usmeriti svoja prizadevanja v preventivno delo (delo z otroki v majhnih skupinah, terapevtski tabori). Znotraj tega sistema že delujejo posamezniki, ki so dokazali, da delo z otroki v malih skupinah omogoča otrokom lažje sprejemanje in prilagajanje v tem sistemu. Te posameznike je treba spodbujati in jim omogočiti, da te oblike dela razvijajo. Pereč je problem organiziranja prostega časa mladih. Ogroženi otroci nimajo možnosti, da bi se vključevali v organizirane oblike interesnih dejavnosti, društva in klube, saj s svojim vedenjem motijo ustaljen način dela. Poleg objektivnih težav, kot so pomanjkanje prostorov in kadrov, je negativen dejavnik tudi storilnostna usmerjenost klubov v uspešnost in vrhunskost ter elitizem, ki ga spodbujajo tudi starši sami. Da bi se tu stvari premaknile na boljše, bi bilo treba več navdušenja, ustvarjalnosti in volje strokovnih institucij pa tudi družbenopolitičnih organizacij, klubov in društev.

Preventivno delo je treba razvijati ne samo z otroki, ampak tudi s starši. Motivirati jih je treba za prostovoljno delo v šoli, krajevni skupnosti in soseski, tako da bo zagotovljen enakovreden položaj vseh otrok.

Analizo mladoletniškega prestopništva sta obravnavali tudi skupščina občine Piran in skupščina občinske skupnosti socialnega skrbstva, ki sta analizo pozitivno ocenili ter ugotovili, da daje preventivno delo po izkušnjah Centra za socialno delo dobre rezultate. Ta oblika dela je učinkovita in racionalna, zato naj se še naprej razvija in uveljavlja. Skupščini sta podprli obliko skupinskega dela z otroki in mladostniki z vedenjskimi motnjami in pozvali različne

institucije, naj bi dale na razpolago svoje prostore za to delo. Priporočili sta društvom in klubom v občini, naj se odprejo mladim ljudem, ki si želijo množičnega športnega udejstvovanja. S tem bi omogočili enakovredno vključevanje otrok in mladostnikov v športne aktivnosti, posebno pa tistih, ki so socialno deprivirani in imajo težave v odrasčanju.

Miha Rotar, Igor Debernardi, Rosanda Galonja, Lea Hiti

**STALISKA IN PRIPOROČILA KOORDINACIJSKEGA ODBORA ZA
NACRTOVANJE DRUŽINE PRI RK SZDL V ZVEZI S POJAVI
NASILJA NAD OTROKI**

1. Izhajajoč iz načela o družbeni skrbi za otroka je nujno, da v Sloveniji organiziramo tudi dejavnost za ustrezno preventivo in pomoč v zvezi s pojavi nasilja nad otroki.

2. Doseči je treba, da bo ta dejavnost

- permanentna, ne pa kampanjska
- celovita, ne pa omejena na posamezna specialna področja
- medsebojno povezana in usklajena, ne pa razdrobljena po posameznih sektorjih.

3. To vključuje naloge na več ravneh - od osveščanja najširše populacije, strokovnega usposabljanja delavcev ustreznih strok, dopolnjevanja relevantne pravne regulative, razvoja znanstvenih in strokovnih spoznanj in njih prenosa v prakso, do ustrezne organizacije dela v odgovornih institucijah in med njimi.

4. Informiranje najširše populacije in strokovne javnosti. Naloge:

- zagotoviti ustrezno prisotnost teme v splošnoinformativnem in popularnem tisku, v radijskih in TV oddajah, brez senzacionalizma in kampanj;
- oblikovati ustrezna vizualna sredstva (plakat, zloženka, letaki ipd.), dostopna široki javnosti,
- nameniti več prostora tem vprašanjem v relevant-